

**THE HONEY
FOUNDATION**
FOR ISRAEL

מדרש לגבאי.ת

פורים

כתיבה: הר' עידית מבורך שאג והר' נדב ברגר

זמני קריאת המגילה

את המגילה מקובל לקרוא ברוב עם, כחלק מההתכנסות הקהילתית לתפילה: בערבית לאחר תפילת שמונה עשרה (והקדיש השלם שנלווה לה), ובשחרית לאחר החזרת ספר התורה. אמנם ההחלטה אם לקרוא את המגילה כחלק מהתפילה או באופן עצמאי תלויה בכל קבוצה, קהילה וטעמיה.

זמני הקריאה

ערב – פרזים: יום רביעי בערב, מוצאי תענית אסתר, אור ל"ד באדר ב'; מוקפים: יום חמישי בערב, אור לט"ו באדר ב'. מצאת הכוכבים עד עלות השחר.
בוקר – פרזים: יום חמישי בבוקר, י"ד באדר ב'; מוקפים: שישי בבוקר, ט"ו באדר ב'. מהנץ החמה ועד שקיעה.

רצוי להזדרז ולקרוא את המגילה מוקדם ככל האפשר בהתאם למסגרת הזמנים, מכיוון שלכתחילה אין לאכול עד לאחר הקריאה. עם זאת, שיקולים קהילתיים שונים, כגון הידור לקרוא "ברוב עם" ורצון לקיים קריאות מגילה שונות באותו מקום, רלוונטיים, וכל קהילה תקבע לעצמה את הזמן הנכון לה. מי שמתקשה מאוד לא לאכול עד לאחר הקריאה – בערב בסוף הצום בפרזים, או בבוקר אם נאלצים לקרוא מגילה בשעה מאוחרת – יאכל אכילת עראי: לחם, מזונות או משקה משכר עד שיעור כביצה (כ- 50 - 57 סמ"ק, ובמקום צורך עד 100 סמ"ק), ופירות ושתייה רגילה אף יותר מכך.¹

קריאה בציבור וביחידות

לכתחילה, קריאת המגילה אמורה להיות במניין, כדי לפרסם את הנס ואת התשועה הגדולה.² בדיעבד, אם אין אפשרות לקרוא במניין, ניתן לקרוא את המגילה גם בלא מניין. מבלי קשר לסוגיית ספירת נשים למניין בזמן הזה לצורך דברים שבקדושה, יש דעות בין הראשונים והאחרונים שנשים מצטרפות למניין הנדרש לקריאת מגילה,³ ויש מקום רב לנהוג כדעתם.⁴

מי שקוראים מגילה שלא בציבור צריכים לקרוא ממגילת קלף כשרה, ולא מחומש. במקרה כזה, יש הנוהגים שלא לברך את ברכת "הרב את ריבנו" (ראו בהמשך).
לעניין קריאה בזום לשוהים בבידוד, ניתן להרחיב כאן: <https://bit.ly/3H0r8HD>.

חלוקת הקריאה

מעיקר הדין מותר לחלק את הקריאה לכמה קוראים, כשכל אחד ואחת ממשיכים מן המקום שפסקו בו. בקהילות רבות נוהגים כך לכתחילה, על מנת לכלול משתתפים רבים יותר במצוות קריאת המגילה.⁵ אין צורך לחלק את הקריאות דווקא בהתאם לחלוקת הפרקים.

1 שולחן ערוך או"ח תרצב, ד, ברמ"א; מגן אברהם שם, ז; משנה ברורה שם, יד; שולחן ערוך או"ח רלה, ב; משנה ברורה שם, טז; שולחן ערוך או"ח רלב, ג; משנה ברורה שם, לה.

2 שולחן ערוך או"ח תרצ, יח.

3 ר"ן על הרי"ף מגילה ו ע"ב ד"ה מתני' הכל כשרין; וראו אור זרוע ח"ב סימן שע; רמ"א או"ח תרצ, יח; חזון איש מגילה סימן קנה, ב.

4 הואיל ומניין זה הוא לצורך פרסומא ניסא, ונשים אף הן היו באותו הנס. וממילא לדעת חלק מהראשונים אין צורך במניין כלל, ולפסק השולחן ערוך זוהי רק דרישה לכתחילה.

5 ראו משנה ברורה תרצב, ב, שכתב כי אין הלכה כמגן אברהם, ואין צורך שהקורא השני יחזור לקרוא מתחילת המגילה. ובספר מקראי קודש [הררי], פורים, פרק ז, הערה צא, הביא דעת מי שמתיר לחלק את קריאת המגילה בין קוראים שונים לכתחילה.

הברכות על הקריאה

בתחילת הקריאה הקורא\ת מברכ\ת שלוש ברכות:

ברוך אתה ד' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה.
ברוך אתה ד' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.
ברוך אתה ד' אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.
בסוף הקריאה הקורא\ת מברכ\ת:

ברוך אתה ד' אלהינו מלך העולם, הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, והנפרע לנו מצרינו. ברוך אתה ד', הנפרע לעמו ישראל מפל צריהם, האל המושיע.

מנהג הספרדים לברך 'שהחיינו' רק בערב, והברכה מועילה לכל החג, ומנהג האשכנזים לברך 'שהחיינו' גם בבוקר.⁶ בברכת שהחיינו ראוי לכוון גם על שאר מצוות היום.⁷

אם קוראים מגילה שלא בציבור, מנהג רוב האשכנזים וחלק מהספרדים שלא לברך את ברכת 'הרב את ריבנו'.⁸

כשמחלקים את הקריאה לקוראים רבים, ניתן לתת לקורא/ת הראשון/ה לברך את הברכות הראשונות, ולקורא/ת האחרון/ה לברך את הברכה האחרונה (ומותר אף לתת למי שרק שומע את הקריאה לברך את הברכות).⁹

המברכים עומדים בעת אמירת הברכה, ויש נוהגים שכל הקהל עומד לאמירת הברכות.¹⁰ כשקוראים בציבור הקורא/ת עומד/ת בזמן הקריאה.¹¹

לאחר ברכת 'הרב את ריבנו' מסיימים באמירת 'שושנת יעקב':

שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב צָהֳלָה וְשָׁמְחָה, בְּרֵאוֹתֶם יַחַד תִּכְלֹת מְרֻדְכֵי.

תְּשׁוּעַתֶּם הִייתָ לְנִצְחָה, וְתִקְוַתֶּם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר.

לְהוֹדִיעַ שְׂפָל קוֹיָךְ לֹא יִבְשׁוּ,

וְלֹא יִכְלְמוּ לְנִצְחָה כָּל הַחוֹסִים בָּךְ.

אֲרוּר הֶמֶן אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ לֵאבְדֵי. בְּרוּךְ מְרַדְכֵי הַיְהוּדֵי.

אֲרוּרָה זֶרֶשׁ אֲשֶׁת מִפְחִידֵי. בְּרוּכָה אֶסְתֵר [מְגִנָּה] בַּעֲדֵי.

אֲרוּרִים כָּל הַדְּשָׁעִים. בְּרוּכִים כָּל הַצַּדִּיקִים. [נוסח אחר: אֲרוּרִים כָּל הַגּוֹיִים. בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל].

וְגַם חֲרָבוֹנָה זְכוּר לְטוֹב:

פריסת המגילה כאגרת

נוהגים לפרוס את המגילה ולקפל אותה יריעה על גבי יריעה כאגרת, בהתאם לתיאורה במגילה (ט, כו; ט, כט), וכדי להראות את הנס;¹² כמו בתמונה (מתוך אתר "קולך"):

6 שולחן ערוך או"ח תרצב, א.

7 מגן אברהם תרצב, א.

8 רמ"א שם. בקרב הספרדים מנהגים שונים בעניין זה: יש סוברים שברכת 'הרב את ריבנו' נאמרת אף שלא בציבור (רדב"ז ח"ב סימן תרסה; בן איש חי, שנה א', תצוה סימן יג; כף החיים תרצ, קכד), בעוד אחרים מצריכים מניין (שו"ת יביע אומר ח"ח או"ח סימן נו). מנהג אשכנזי אחד יותר בדרישה למניין, בהתאם לפסיקת הרמ"א: ראו משנה ברורה תרצב, ה, ובאור הלכה תרצב ד"ה אלא בציבור; אבל ערוך השולחן תרצב, ה, חולק על כך, וטוען כי המנהג הרווח הוא לומר את הברכה אף ביחיד.

9 שולחן ערוך שם.

10 מגן אברהם תרצ, א; שער הציון תרצ, א.

11 שולחן ערוך או"ח תרצ, א.

12 שולחן ערוך או"ח תרצ, יז.

פריסת המגילה נעשית לפני אמירת הברכות שלפני הקריאה, וכריכתה חזרה מתבצעת בתום הקריאה, לפני אמירת ברכת 'הרב את ריבנו'.¹³ חשוב להיזהר שדיעת המגילה לא תיפול מעל גבי השולחן. יחידים העוקבים אחר הקריאה ממגילת קלף אישית אינם צריכים לפרוס אותה כאגרת.¹⁴

יציאה ידי חובה וכשרות הקריאה

אפשר לצאת ידי חובת קריאת מגילה על ידי שמיעת הקריאה מאדם אחר החייב בקריאתה. להלן כמה דגשים לשמירה על כשרות הקריאה.

שמיעת הקריאה

• צריך לשמוע כל מילה מקריאת המגילה על מנת לצאת ידי חובה.¹⁵ נדרש מאמץ קהילתי מצד הגבאים, הקוראים והקהל על מנת ליצור מרחב שמאפשר זאת.

• אין לדבר במהלך הקריאה כדי לא לפספס אף מילה, וכדי לא להפסיק בקיום מצוות הקריאה.
• במקרה של רעשים מסביב - קריאות המן או דיבור - הגורמים לכך שלא ניתן לשמוע כמה מילים מן הקריאה, השומעים בקהל יכולים להשלים עצמאית במהירות מן המגילה שבידם, אף אם היא אינה מגילת קלף אלא דפוס בלבד. עליהם לקרוא לעצמם את המילים בקול. זאת משום שדי לשמוע את רוב קריאת המגילה ממגילת קלף כשרה.¹⁶

• כדאי להנחות את הקוראים לחכות בזמן קריאות המן עד תום כל הרעש.
• נחלקו הפוסקים אם ניתן לצאת ידי חובה על ידי שמיעה דרך אמצעים טכנולוגיים, כגון רמקול או אמצעי תקשורת רחוקה, ולכן לכתחילה ישנה עדיפות לא להשתמש בציוד הגברה בקריאה. להרחבה: <https://bit.ly/3H0r8HD>.

הקוראים:

¹³ משנה ברורה תרצ, נו-נו.

¹⁴ שם, נו.

¹⁵ שולחן ערוך תרצ, א; משנה ברורה שם, ה.

¹⁶ משנה ברורה תרפט, יט; תרצ, יט; תרצ, ס.

• הקוראים מוציאים את השומעים ידי חובה, ולכן צריכים להיות חייבים אף הם במצווה: נשים מגיל 12 ויום, וגברים מגיל 13 ויום.

• על הקוראים להיות נוכחים מתחילת הקריאה ועד סופה, כולל הברכות, אף אם הם כבר יצאו ידי חובתם. בדיעבד, אם אירע שאחד הקוראים לא היה נוכח לחלק מן הקריאה, הוא אינו יוצא ידי חובת הקריאה ואין לתת לו לברך את הברכה האחרונה. יתרה מזאת, יש ספק אם כל הקהל יצא ידי חובה בקריאה זו; אמנם יש מי שסובר שהשומעים יוצאים ידי חובתם.¹⁷

הקריאה וטעויות בקריאה

• על הקוראים לקרוא מן הכתב שעל הקלף. יש שלומדים את הקריאה בעל פה, וחשוב שיקפידו לקרוא כל מילה מהמגילה עצמה. בדיעבד, כל עוד רוב המגילה נקראה מן הכתב, הקריאה כשרה.¹⁸

• בניגוד לספר תורה, טעות בכתיבת המגילה אינה פוסלת את כל המגילה, וניתן לברך על הקריאה ולצאת ידי חובה בדיעבד גם במגילה שיש בה טעות, כל זמן שרוב המגילה תקין.¹⁹

• אין מדקדקים בטעויות הקריאה, ויש להחזיר את הקורא/ת רק במקרים הבאים:²⁰

1. אם הקריאה השגויה משנה את משמעות המילה בצורה ניכרת, כגון קריאת יִשָּׁב במקום יִשָּׁב, או נָפַל במקום נָפַל. אבל בקריאת 'יְהוּדִים' במקום 'יְהוּדִים' אין צורך להחזיר.
2. השמטה של מילה שלמה, אף אם ההשמטה אינה משנה את המובן הכללי.

• מצד השומעים בקהל, מי ששם לב לטעות שלא תוקנה יכול לקרוא לעצמו את החלק המוטעה ממגילה אישית, ואף מספר שאינו כשר לקריאה, כגון מגילה מודפסת, או אפילו בעל-פה.

כדאי לוודא מראש שהקוראים והקוראות לומדים את הקריאה ברמה גבוהה ומכירים את הלכות הקריאה. ישנם כלי עזר מקוונים רבים שניתן להיעזר בהם ללמידה.

מנהגים בקריאה

שם המן

נוהגים להרעיש בזמן קריאת שם המן כדי למחות שם עמלק.²¹

צריך לקרוא את עשרת בני המן בנשימה אחת, מן המילים 'חמש מאות איש' ועד 'עשרת' (ט, ו). ויש נוהגים שהציבור קורא את עשרת בני המן לפני הקורא, והקורא חוזר וקורא אחריהם.²²

פסוקי גאולה

נוהגים שהקהל אומר מספר פסוקי גאולה בקול רם, והקורא חוזר וקורא אחריהם.²³

למנהג אשכנז

- ב, ה
- ח, טו
- ח, טז
- י, ג

¹⁷ שערי אפרים (מרגליות), שער ו, אות ס; הובא בכף החיים תרצב, יב. וראו שו"ת משנה שכיר או"ח שלד.

¹⁸ שולחן ערוך או"ח תרצ, ג.

¹⁹ שם.

²⁰ משנה ברורה תרצ, נא.

²¹ שולחן ערוך או"ח תרצ, יז, ברמ"א.

²² שולחן ערוך או"ח תרצ, טו. וראו במשנה הברורה שם, נב, בשם החיי אדם; אבל המנהג הרווח הוא כפי שכתבנו.

²³ שולחן ערוך או"ח תרצ, יז, ברמ"א.

ספרדים רבים מוסיפים

· ו, א

למנהג תימן אין מוסיפים פסוק זה, ומוסיפים פסוק אחר:

· ז, י

יש נוהגים לקרוא המילים "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" (ו, א) בקול רם, או בניגון ימים נוראים, כי שם עיקר הנס.²⁴

יש נוהגים לנענע המגילה במילים "האגרת הזאת" (ט, כו). שם.²⁵

ניגון איכה

יש נוהגים לקרוא חלקים אחדים מן הקריאה בניגון איכה:

· א, ז: המילים "וכלים מכלים שונים".

· ב, ו: "אשר הגלה" וכו' - כל הפסוק.

· ג, טו - ד, א: מן המילים "והמלך והמן" ועד "זעקה גדולה ומרה".

· ד, ג: מן המילים "אבל גדול" עד סוף הפסוק.

· ד, טז: המילים "וכאשר אבדתי אבדתי".

· ז, ד: מתחילת הפסוק ועד "לאבד".

· ח, ו: כל הפסוק.

חילוקים במסורת הקריאה

יש נוהגים לקרוא פעמיים מילים שהגייתן הנכונה מסופקת לכאורה, כדי להוציא מן הספק:

· ג, ד: כתיב: באמרם, קרי: כאמרם. יש נוהגים לקרוא את הכתיב ולחזור ולקרוא את הקרי. ומעיקר הדין

אין קוראים אלא את הגיית הקרי, ואף יש במנהג זה זלזול במסורת הקריאה.²⁶

· ח, יא: יש קוראים 'להרג' וחוזרים וקוראים 'ולהרג'. ובאמת הנוסח הנכון הוא 'ולהרג', והנוסח 'להרג'

הוא שיבוש שחל במקראות גדולות דפוס ונציה, ואין צורך לקרוא אלא 'ולהרג'.

· ט, ב: יש נוהגים לקרוא 'בפניהם' וחוזרים וקוראים 'לפניהם'. ובאמת הנוסח הנכון הוא 'לפניהם',

והנוסח 'בפניהם' הוא שיבוש שחל במקראות גדולות דפוס ונציה, ואין צורך לקרוא אלא 'לפניהם'.

אין כל צורך לעודד מנהגים אלה לכתחילה, מן הסיבות המפורטות לעיל.²⁷ אמנם יש מגילות בהן

כתובים הנוסחים המשובשים 'להרג', 'בפניהם', ואם קראו רק את הנוסח המשובש, יש לחזור ולתקן

את הקריאה לנוסחים הנכונים 'ולהרג', 'לפניהם'.

24 מגן אברהם תרצ, יז.

25 שם.

26 ראו שולחן ערוך או"ח קמא, ח.

27 לפירוט נוסף ראו מאמרו של הרב מ' ברויאר במגדים י (תש"ן).

